

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia.

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoittaminen valtion varoista. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi myöntää vuosittain rahoitusta tutkimushankkeille, joiden arvioidaan sopivan yhteen sosiaalityön tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden kanssa. Painoalueet ja tavoitteet valmisteltaisiin sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa arviointiryhmässä, joka myös seuraisi hankkeiden toteutumista.

Esitys toteuttaa pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman kirjauksia, joiden mukaan voimavarat sosiaalialan tutkimukseen sekä kehittämiseen turvataan pitkäjänteisesti, rakennetaan Suomeen sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämisrakenne ja luodaan erillinen sosiaalityön tutkimusta ja sen osaamisen vahvistamista tukeva valtion rahoitus.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2020 ensimmäiseksi lisätalousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian keväällä 2020.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
3 Tavoitteet	4
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	5
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	5
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	5
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	6
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	6
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot	7
6 Lausuntopalaute	7
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	8
8 Lakia alemman asteinen sääntely	9
9 Voimaantulo	9
10 Toimeenpano ja seuranta	9
11 Suhde talousarvioesitykseen	10
LAKIEHDOTUS	11
Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta	11
LIITTEET	12
RINNAKKAISTEKSTI.....	12
Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta	12
ASETUSLUONNOS	14
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoituksesta.....	14

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman ”Osallistava ja osaava Suomi — sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta” mukaan voimavarat sosiaalialan tutkimukseen sekä kehittämiseen turvataan pitkäjänteisesti, rakennetaan Suomeen sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämisrakenne ja luodaan erillinen sosiaalityön tutkimusta ja sen osaamisen vahvistamista tukeva valtion rahoitus (ks. hallitusohjelman s. 150 ja 154). Tutkimusrahoituksen lisäämiseen on hallitusohjelmassa varattu 4 miljoonaa euroa (ks. hallitusohjelman s. 205).

Vuoden 2020 talousarvioesityksen momentilla 33.60.32 terveyden yliopistotasoiseen tutkimukseen on osoitettu valtion tutkimusrahoitusta yhteensä 25 miljoonaa euroa. Momentille lisättiin 4 miljoonaa euroa vuoden 2020 talousarvioesityksessä. Lisäys perustuu hallitusohjelmaan, jonka perusteella 4 miljoonan euron vuosittainen rahoitus kohdistetaan sosiaalityön tutkimukseen vuodesta 2020 lukien.

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä syksyllä 2019 ja alkuvuodesta 2020. Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 15.11.—20.12.2019. Lausuntoja saatiin yhteensä 28 kappaletta. Lausuntonsa antoivat opetus- ja kulttuuriministeriö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (jäljempänä THL), Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Lapin yliopisto, Tampereen yliopisto, Psykonet-yliopistoverkosto, Sosiaalityön tutkimuksen seura, Sosnet-yliopistoverkosto, sosiaalialan osaamiskeskukset yhteisesti, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (ISO), Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (KOSKE), Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Lääketeollisuus ry, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen Kuntaliitto ry, Huoltaja-säätiö sr ja KT Kuntatyönantajat. Lausuntopalaute käy ilmi jaksosta 6.

Hallituksen esityksen tausta-aineisto on saatavilla osoitteessa [valtioneuvosto.fi/hankkeet_tunnuksella STM116:00/2019](http://valtioneuvosto.fi/hankkeet_tunnuksella_STM116:00/2019).

2 Nykytila ja sen arviointi

Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 15 §:n mukaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. Sosiaalityön luonnetta, sisältöä ja merkitystä kuvataan tarkemmin hallituksen esityksessä eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (ks. HE 164/2014 vp, s. 110).

Oppiaineena sosiaalityössä tutkitaan sosiaalihuollon ja sosiaalityön käytänteitä, ja tieteenalana sosiaalityö kuuluu yhteiskunta- ja valtiotieteiden joukkoon. Sosiaalityön koulutusta toteutetaan kandidaatti-, maisteri-, lisensiaatti- ja tohtoritasoilla. Sosiaalityön koulutuksella on vahva yhteys tutkimukseen. Sosiaalityön tutkimus alkoi vahvistua Suomessa 1990-luvulla sosiaalityön itsenäistyttyä omaksi oppiaineekseen.

Sosiaalityön tutkimuksella on vankka yhteys sosiaalityön ja laajemminkin sosiaali- ja terveysalan ammatillisiin käytäntöihin sekä ihmisten arkielämään ja erilaisiin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ongelmiin. Tämä tarkoittaa sosiaalityön toimintakäytäntöjen, työmenetelmien ja asiakkaiden tutkimista työntekijöiden ja asiakkaiden kokemusten ja toimijuuden näkökulmista. Kokemuksia ja käytäntöjä analysoidaan lisäksi suhteessa ajankohtaisiin yhteiskuntapoliittisiin linjauksiin.

Otteeltaan sosiaalityön tutkimus voi olla perustutkimuksellista, soveltavaa, arvioivaa ja kehitävää. Tutkimukselle on lisäksi ominaista tieteidenvälisyys. Leikkauspintoja on muiden sosiaalityö- ja terveydenhuollon tieteiden lisäksi esimerkiksi kasvatustieteisiin, lääketieteeseen, hoitotieteeseen, terveystieteisiin, psykologiaan ja hallintotieteisiin.

Voimassa olevassa sosiaalihuoltolaissa ei säädetä laisinkaan yliopistotasoisesta sosiaalityön tutkimuksen rahoituksesta, eikä tutkimukseen siis ole käytettävissä valtion rahoitusta. Yliopistotasoinen sosiaalityön tutkimus eroaa tältä osin merkittävästi terveydenhuollon vastaavasta tutkimuksesta, sillä terveydenhuoltolain (1326/2010) 61 §:n mukaan yliopistotasoisesta terveyden tutkimukseen myönnetään valtion rahoitusta. Edellä selostetusti vuoden 2020 talousarvioesityksessä terveydenhuollon yliopistotasoisesta tutkimuksesta on osoitettu 25 miljoonaa euroa, josta 4 miljoonaa euroa on varattu yliopistotasoisesta sosiaalityön tutkimukseen. Sosiaalityön tutkimusta rahoitetaan lisäksi yliopistojen perusrahoituksella ja Suomen Akatemian tutkimusrahoituksella.

Sen lisäksi, että sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen tutkimukseen ei ole ollut terveyden tutkimuksen kaltaista valtionkorvaukseen perustuvaa rahoitusjärjestelmää, sosiaalihuollosta puuttuvat myös yliopistollisia keskussairaaloita vastaavat toimintayksiköt, joissa sosiaalityön tieteellinen tutkimus, tieteellis-ammattilainen koulutus ja käytännön työ yhdistyisivät. Sosiaalityön koulutusta antavat yliopistot ovat pyrkineet omalta osaltaan vahvistamaan tilannetta perustamalla yhteistyössä opetus- ja tutkimuskeskuksia, joiden kautta on pystytty vastaamaan yliopistotasoisesta sosiaalityöntekijöiden koulutuksen ohella työelämän tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tarpeisiin. Erillisen rahoituksen puuttuessa tutkimusta ja käytännön työtä yhdistävät rakenteet ovat kuitenkin jääneet yksittäisiksi toimintamalleiksi eikä valtakunnallisia sosiaalityön käytäntöä tukevia toimintarakenteita ole muodostunut.

Sosiaalityössä tarvittaisiin erityisesti käytäntöjen kehittämistutkimusta työelämän kanssa. Esimerkiksi tutkimusnäyttöön perustuvat toimintasuositukset (”käypä sosiaalityö”) ja niiden kehittämisestä vastaava rakenne puuttuvat nykyisin sosiaalityöstä.

Useissa viimeaikaisissa selvityksissä on kiinnitetty huomiota erityisesti lasten ja perheiden palveluiden ja aikuissosiaalityön tiedontuotannon ja tutkimuksellisen tiedon ohuuteen. Myös viimeaikaiset havainnot vanhustalouden epäkohdista korostavat tarvetta vahvistaa ja kehittää vanhussosiaalityön osaamista. Asiakkaiden kohtaamista sosiaalisista ongelmista sekä vaikuttavista työmenetelmistä ja palveluista tarvitaan vahvaa tietopohjaa. Lisäksi esimerkiksi meneillään oleva sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus ja asiakastietojärjestelmien kehittäminen tuottavat aivan uudenlaisia tutkimuksellisia tiedontarpeita ja mahdollisuuksia.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on valtion tutkimusrahoituksen ulottaminen yliopistotasoisesta sosiaalityön tutkimukseen. Esitys toteuttaa pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman kirjauksia, joiden mukaan voimavarat sosiaalialan tutkimukseen sekä kehittämiseen turvataan pitkäjänteisesti, rakennetaan Suomeen sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämisrakenne ja luodaan erillinen sosiaalityön tutkimusta ja sen osaamisen vahvistamista tukeva valtion rahoitus.

Tavoitteena on myös vahvistaa tutkimusperusteista työtettä sosiaalityössä sekä kehittää sosiaalityön palvelujärjestelmätutkimusta ja luoda siten edellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon integraation monitieteelliselle tutkimukselle Suomessa. Lisäksi tavoitteena on lisätä tietoa sosiaalityön menetelmien vaikuttavuudesta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitusta koskeva uusi 60 c §. Sosiaali- ja terveysministeriö, jäljempänä STM, voisi myöntää vuosittain rahoitusta tutkimushankkeille. Hankehakemuksista olisi tehtävä vertaisarviointi, ja rahoitusta saavien hankkeiden olisi sovittava yhteen sosiaalityön tutkimuksen painoalueiden ja tavoitteiden kanssa. STM asettaisi asiantuntijoista koostuvan sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän, jota se kuulisi ennen rahanjaosta päättämistä.

Tutkimuksen painoalueista ja tavoitteista sekä arviointiryhmän asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä annettaisiin tarkemmat säännökset STM:n asetuksella. Lisäksi tutkimusrahoituksen myöntämisestä ja maksamisesta sekä niihin liittyvistä menettelyistä voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä STM:n asetuksella.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Vuoden 2020 talousarvioehdotuksessa on varattu 25 miljoonaa euroa valtion rahoitukselle terveydenhuollon yliopistotasoiseen tutkimukseen. Esityksessä ehdotetun lain myötä mainitun määrärahan käyttötarkoitus muuttuu siten, että 4 miljoonaa euroa varataan yliopistotasoiseen sosiaalityön tutkimukseen.

Esityksessä ehdotettu valtion tutkimusrahoituksen laajentaminen vahvistaisi tutkimusperusteista toimintakulttuuria sosiaalityössä. Sen kautta voitaisiin kehittää tutkimusnäyttöön perustuvia työmenetelmiä ja tukea tutkijanuria sosiaalityössä. Lisäksi sosiaalityön tutkimusta olisi mahdollista kohdistaa aiempaa vahvemmin palvelujärjestelmään, jolloin erityisesti palvelujen vaikuttavuuteen liittyvä tieto lisääntyisi.

Tutkijanurien yhdistäminen käytännön sosiaalityöhön olisi merkittävä vetovoimatekijä alalla, jossa rekrytoinnin ongelmat aiheuttavat merkittäviä haasteita. Mahdollisuus yhdistää omaan työhön tutkimuksellista otetta lisäisi työn mielekkyyttä ja edistäisi työntekijöiden pysymistä omassa työssään. Esityksessä ehdotetulla sääntelyllä voitaisiin siten pitkällä aikavälillä osaltaan ratkaista ongelmia, jotka liittyvät sosiaalityöntekijöiden liian vähäiseen määrään ja suureen vaihtuvuuteen. Kaikki edellä mainitut muutokset parantaisivat sosiaalityön laatua ja sosiaalityön asiakkaiden saamaa tukea.

Esityksessä ehdotetaan, että Lounais-Suomen aluehallintovirasto maksaisi tutkimusrahoituksen hankkeiden toteuttajille. Rahoitettavia hankkeita olisi luultavasti vain muutamia yksittäisiä kerrallaan rahoitusjaksolla. Aluehallintovirastoilla on jo nykyisin vastaavia tehtäviä tutkimusrahoituksen maksatuksessa, ja Lounais-Suomen aluehallintovirasto myös vastaa valtakunnallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeille myönnettävien valtionavustusten hallinnointiin liittyvistä tehtävistä. Näin ollen ehdotetun maksatustehtävän ei arvioida merkittävästi lisäävän Lounais-Suomen aluehallintoviraston työmäärää taikka muutoin muuttavan sen toimintaa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksessä ehdotettu yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitusmalli pohjautuu terveydenhuoltolaissa säädettyyn yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitusmalliin, mutta mallien välillä on myös eroja. Terveydenhuoltolain 61 §:n 3 momentin mukaan erityisvastuualueen sairaanhoitopiirien kuntayhtymien on perustettava alueelleen yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen tutkimustoimikunta, joka päättää tutkimusrahoituksen myöntämisestä alueellaan hakemusten perusteella. Terveydenhuoltolain 61 §:n 2 momentin mukaan rahoitusta maksetaan erityisvastuualueiden tutkimustoimikunnille STM:n neljäksi vuodeksi kerrallaan tekemän päätöksen mukaisesti. STM:n päätös perustuu tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden toteutumiseen sekä tutkimuksen laatuun, määrään ja tuloksellisuuteen edellisellä nelivuotiskaudella.

Sosiaalityön puolella ei ole olemassa erityisvastuualueita vastaavaa rakennetta, johon tutkimusrahoituksen myöntäminen luontevasti sopisi. Lisäksi yliopistotasaiseen sosiaalityön tutkimukseen osoitettu rahoitus on verrattain pieni verrattuna terveyden vastaavaan tutkimukseen osoitettuun rahoitukseen. Sosiaalityön tutkimuksen kohdalla rahoituksen hajauttaminen usean eri toimijan jaettavaksi saattaisi käytännössä merkitä sitä, että kullekin yksittäiselle hankkeelle myönnettävissä oleva rahoitus jäisi liian pieneksi.

Edellä mainittujen syiden vuoksi esityksessä ehdotetaan terveydenhuoltolain sääntelystä poiketen, että sosiaalityön tutkimushankkeissa valtion rahoituksesta päättäminen keskitettäisiin yhdelle taholle. Valmistelussa on ollut esillä, että rahoituksesta päättäminen keskitettäisiin THL:lle. Käytännössä kuitenkin THL saattaa olla halukas itse hakemaan tutkimusrahoitusta, mitä se ei kuitenkaan voisi tehdä, jos se toimisi rahoituksen myöntäjänä. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että rahoituksen myöntäjänä toimisi STM.

Valmistelussa on pohdittu myös sitä, olisiko hakemusten vertaisarviointiin liittyvä hallinnollinen työ tarkoituksenmukaisempaa toteuttaa jossakin muussa viranomaisessa kuin STM:ssä. Tällainen muu viranomainen voisi olla esimerkiksi THL. Hallinnolliseen työhön voidaan arvioida kuluvan noin 0,1 henkilötyövuotta, kun taas sisältökysymyksiin liittyvä työn arvioidaan vievän noin 0,2 henkilötyövuotta. Hallinnollisen työn toteuttaminen missä tahansa muussa organisaatiossa kuin STM:ssä vaatisi erillisjärjestelyjä, jotka olisivat suhteettomia työn määrään nähden. Lisäksi sisällöllinen työ on joka tapauksessa toteutettava STM:ssä, koska STM päättäisi rahoitusta saavista hankkeista.

Valmistelussa on ollut esillä myös se vaihtoehto, että terveyden ja sosiaalityön tutkimuksen rahoitusta koskeva sääntely yhdistettäisiin samaan lakiin. Tällaista ratkaisua ehdotettiin hallituksen esityksessä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaiksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp). Mainitussa hallituksen esityksessä ehdotettiin säädettäväksi muun ohella laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, jonka 39—41 § olisivat koskeneet valtion korvausta tutkimustoimintaan. Yliopistotasaisen sosiaali- ja terveystieteellisen tutkimuksen rahoitus olisi yhdistetty niin, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien maakuntien olisi tullut asettaa nelivuotiskaudeksi kerrallaan yhteinen sosiaali- ja terveystieteellinen tutkimustoimikunta, joka olisi päättänyt tutkimusrahoituksen myöntämisestä alueellaan hakemusten perusteella.

Terveiden ja sosiaalityön tutkimusrahoituksen yhdistäminen on edelleenkin tavoitteena tulevaisuudessa. Se vaatii kuitenkin laajempaa valmistelua, joka on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa aikanaan sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutoksen yhteydessä. Nyt annettavalla esityksellä pyritään puolestaan siihen, että sosiaalityön tutkimusrahoitus saadaan käyttöön mahdollisimman pian, mikä toteutettaisiin sosiaalihuoltolakiin tehtävällä muutoksella.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Ruotsissa toimii 10-vuotinen kansallinen soveltava hyvinvointitutkimusohjelma, joka on valtion koordinoima. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa sosiaalityöhön ja sosiaalipalveluihin liittyvää tiedontuotantoa. Ohjelmalla rahoitetaan sosiaalityön ammattilaisille suunnattua tutkijakoulua, jonka pitkäaikaisena tavoitteena on vahvistaa sosiaalialan tietoperustaa. Ohjelmalla edistetään myös sosiaalialan tutkimusrakenteen kehittymistä ja tuetaan käytäntöjen tutkimusta edistäviä tutkijanuria.

Ohjelman rahoitusmuodot ovat moninaisia. Ohjelmalla rahoitetaan muun muassa monivuotisia tutkimusprojekteja, kaksivuotisia väitöskirjahankkeita käytäntötutkijamuodossa, kaksivuotisia niin sanottuja postdoc-hankkeita, suurempien tutkimushankkeiden suunnittelua sekä systemaattisia tutkimuskatsauksia.

Tutkimusohjelman avulla pyritään vastaamaan suuriin yhteiskunnallisiin muutoksiin lisäämällä tutkimus- ja innovaatio toimintaa. Ohjelman kautta saadaan lisää tutkijakoulutuksen suorittaneita ammattilaisia sosiaalialalle sekä vahvistetaan tutkimuksellista yhteistyötä tutkijoiden, ammattilaisten ja asiakkaiden välillä. Soveltavalla tutkimuksella pyritään saamaan käyttöön korkealaatuisia ja tieteellistä asiakas- ja käytäntöläheistä tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää konkreettisesti myös tutkimusympäristön ulkopuolella. Asiakas- ja käytäntöläheinen tutkimus sosiaalityön toimintatavoista, tuloksista ja vaikutuksista toimii hyvänä perustana sosiaalityön ja sosiaalialan kehittämiseksi.

Ohjelman painopistealueet on määritelty laaja-alaisen keskustelun pohjalta, ja ohjelmasta on julkaistu tutkimusstrategia. Ohjelman sisällä järjestetään myös seminaareja. Tutkimusstrategia päivitetään ja muokataan säännöllisesti ohjelman aikana syvempien analyysien avulla.

Ulkopuolinen ohjausryhmä arvioi ohjelmaa vuosittain. Ohjausryhmä koostuu tutkijoista sekä kansallisista palveluorganisaatioiden asiantuntijoista. Tutkimusohjelmaan tulevat hakemukset arvioidaan kansainvälisessä arviointipaneelissa, joka koostuu pääasiallisesti tutkimuksen asiantuntijoiden edustajista. Ruotsin sosiaaliministeriö tekee päätökset arviointipaneelin esitysten pohjalta.

6 Lausuntopalaute

Lausunnonantajat pitivät valtion tutkimusrahoituksen laajentamista sosiaalityön tutkimukseen kannatettavana. Osa lausunnonantajista kuitenkin toi esiin, että tutkimusrahoitusta ei tulisi laajentaa sosiaalityön tutkimukseen, jos se johtaa terveyden tutkimukseen tarkoitettujen rahoitusten vähenemiseen.

Lausunnonantajilla oli eriäviä näkemyksiä yliopistotasaisen tutkimuksen määrittelystä. Yliopistot ja Sosnet-yliopistoverkosto olivat sitä mieltä, että yliopistojen roolia tutkimushankkeissa tulisi painottaa ja että hankkeen johtajan olisi oltava vähintään dosenttitasoinen tutkija. Sen sijaan THL, sosiaalialan osaamiskeskukset ja Suomen Kuntaliitto ry pitivät hyvänä sitä, että yliopistotasaisuudella viitattaisiin tutkimuksen laatuun ja eikä rajattaisi rahoitusta hakevien tahojen

joukkoa. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Arene ry ja Talentia ry taas katsoivat, että yliopistotasaisen tutkimuksen käsitettä ei tulisi käyttää ollenkaan vaan korvata se muulla käsitteellä.

Esityksessä on päädytty säilyttämään lausuntokierroksella olleen luonnoksen muotoilu tutkimuksen yliopistotasaisuudesta. Sillä varmistettaisiin tutkimuksen korkea tieteellinen laatu kuitenkin rajaamatta tutkimusta vain tiettyihin organisaatioihin tai niiden osallistumiseen tutkimushankkeeseen.

Lausuntokierroksella olleessa luonnoksessa ehdotettiin, että tutkimusrahoituksen maksatus kuuluisi aluehallintovirastolle, mikä olisi tarkoittanut sitä, että kukin aluehallintovirasto olisi lähtökohtaisesti huolehtinut rahoituksen maksamisesta alueellaan. Aluehallintovirastoilla oli erilaisia kantoja asiaan. Etelä-Suomen aluehallintovirasto totesi lausunnossaan, että tehtävä olisi perustellumpaa keskittää yhdelle aluehallintovirastolle mutta että aluehallintovirastoille ei ylipäätään tulisi osoittaa tällaisia maksatustehtäviä. Itä-Suomen aluehallintovirasto piti lausunnossaan mahdollisena, että valtionavustusten jakamistehtävä tulisi maksatustehtävän osalta aluehallintovirastojen hoidettavaksi. Lounais-Suomen aluehallintovirasto katsoi, että resurssien tehokkaan käytön kannalta olisi tarkoituksenmukaisinta, jos tutkimusrahoituksen maksaisi suoraan STM. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto katsoi, että maksatus voidaan hoitaa aluehallintovirastoissa mutta että siihen vaaditaan lisäresursseja. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto totesi, että maksatus voidaan toteuttaa aluehallintovirastoittain vastaavalla tavalla kuin terveyden tutkimuksen rahoituksen kohdalla.

Esityksen jatkovalmistelussa on päädytty siihen, että tutkimusrahoituksen maksatus olisi perusteltua koota aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 6 §:n mukaisesti yhteen aluehallintovirastoon. Tämän olisi perusteltua olla Lounais-Suomen aluehallintovirasto, joka aluehallintovirastoista annetun asetuksen (906/2009) 10 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan huolehtii sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeille myönnettävien valtionavustusten hallinnointiin liittyvistä valtakunnallisista tehtävistä. Tulevaisuudessa on kuitenkin tarpeen tarkastella laajemminkin sitä, olisiko sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtionavustusten maksatustehtävät aiheellista keskittää johonkin muuhun viranomaiseen kuin aluehallintovirastoihin.

Eri tahot totesivat lausunnossaan, että tutkimuksen pitkäjänteisyyden rahoitusta tulisi myöntää harvemmin kuin vuosittain. Palautteen vuoksi säännöskohtaisiin perusteluihin on lisätty maininta siitä, että rahoituspäätös voidaan tehdä myös useampivuotiselle tutkimushankkeelle.

7 Säännöskohtaiset perustelut

60 c §. *Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitus.* Sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin uusi 60 c § koskien yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitusta. Pykälän 1 momentin mukaan STM voisi myöntää vuosittain hakemusten perusteella valtion rahoitusta yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimushankkeille. Rahoitusta voitaisiin myöntää myös useampivuotisille tutkimushankkeille. Tällöin rahoituspäätös tehtäisiin useammalle vuodelle.

Perusteltua olisi rahoittaa etenkin laajempia, useamman eri toimijan yhteistyöhankkeita. Tällaisilla hankkeilla voitaisiin luoda parhaat edellytykset sosiaalityön tutkimusperusteisen työ kulttuurin vahvistamiselle ja tutkimuksen kytkeytymiselle palvelujärjestelmään.

Ehdotetussa pykälässä tutkimuksen yliopistotasaisuudella tarkoitettaisiin ennen kaikkea tutkimuksen korkeaa tieteellistä laatua riippumatta siitä, onko tutkimushankkeessa mukana yliopistoa vai ei. Rahoitusta voitaisiin siten myöntää myös esimerkiksi kuntien ja kuntayhtymien, tutkimuslaitosten, sosiaalialan osaamiskeskusten tai ammattikorkeakoulujen taikka muiden yliopistojen ulkopuolisten tahojen suunnittelema hankkeelle, jos hanketta voitaisiin sisältönsä

ja metodiensa puolesta pitää tieteellisesti korkealaatuisena sekä määriteltyjen painoalueiden mukaisena. Tästä voisi olla osoituksena esimerkiksi se, että hanketta johtaa vähintään dosentti-tasoinen tutkija.

Hankehakemuksista olisi tehtävä vertaisarviointi, joka voitaisiin toteuttaa esimerkiksi tehtävää varten koottavalla sosiaalityön tutkimuksen asiantuntijoista koostuvalla arviointipaneelilla.

Voidakseen saada rahoitusta tutkimushankkeen olisi sovittava yhteen sosiaalityön tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden kanssa. Ehdotetun 2 momentin mukaan sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmä tekisi STM:lle vuosittain ehdotuksen painoalueista ja tavoitteista, ja 3 momentin mukaan painoalueista ja tavoitteista säädettäisiin STM:n asetuksella.

STM päättäisi rahanjaosta vertaisarvioinnin perusteella kuultuaan ensin sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmää. Lounais-Suomen aluehallintovirasto maksaisi tutkimusrahoituksen hankkeiden toteuttajille kahdessa erässä vuosittain.

Tutkimusrahoitukseen sovellettaisiin valtionavustuslakia (688/2001). STM toimisi pääasiallisena valtionapuviranomaisena, minkä lisäksi Lounais-Suomen aluehallintovirasto toimisi valtionapuviranomaisena rahoituksen konkreettisen maksatuksen osalta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtakunnallisesta sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmästä, jonka STM asettaisi ja joka koostuisi eri tahoja edustavista sosiaalityön asiantuntijoista. Arviointiryhmän olisi edellä selostetusti tehdä STM:lle vuosittain ehdotus tutkimustoiminnan painoalueista ja tavoitteista. Lisäksi arviointiryhmä seuraisi ja arvioisi rahoitusta saaneiden hankkeiden toteutumista.

Pykälän 3 momentti sisältäisi STM:lle osoitetun asetuksenantovaltuuden, jota selostetaan jäljempänä jaksossa 8.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Sosiaalihuoltolain 60 c §:n 3 momentin mukaan STM:n asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueista ja tavoitteista sekä yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä. Lisäksi STM:n asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tutkimusrahoituksen myöntämisestä ja maksamisesta sekä niihin liittyvistä menettelyistä. Asetuksenantovaltuus olisi pääpiirteissään vastaavanlainen kuin terveydenhuoltolain 66 §:n 2 momentissa oleva asetuksenantovaltuus.

Luonnos sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoituksesta on tämän hallituksen esityksen liitteenä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan keväällä 2020.

10 Toimeenpano ja seuranta

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoituksesta on tarkoitus antaa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ehdotettu laki on vahvistettu. Asetus on tarkoitus antaa vuosittain, mikä mahdollistaa tutkimuksen painoalueiden ja tavoitteiden säännöllisen tarkastelun ja tarvittaessa suuntaamisen uudelleen.

11 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2020 ensimmäiseksi lisätalousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Vuoden 2020 talousarvioesityksen momentille 33.60.32 ”Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen (k)” on myönnetty rahoitusta 25 miljoonaa euroa. Päätösoosan mukaan määrärahaa saa käyttää terveydenhuoltolain (1326/2010) 61—63 §:n mukaisen tutkimustoiminnan valtion rahoituksen maksamiseen.

Selvitysoosan mukaan määräraha on tarkoitus käyttää yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee tutkimuksen painoalueet ja tavoitteet nelivuotiskausittain ja myöntää tutkimusrahoitusta erityisvastuualueiden tutkimustoimikunnille, jotka päättävät rahoituksen osoittamisesta tutkimushankkeille erityisvastuualueellaan hakemusten perusteella.

Momentille lisättiin 4 miljoonaa euroa vuoden 2020 talousarvioesityksessä. Lisäys perustuu hallitusohjelmaan, jonka perusteella 4 miljoonan euron vuosittainen rahoitus kohdistetaan sosiaalitoiminnan tutkimukseen vuodesta 2020 lukien.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) uusi 60 c § seuraavasti:

60 c §

Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitus

Sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää vuosittain hakemusten perusteella valtion rahoitusta yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimushankkeille, jotka sopivat yhteen sosiaalityön tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden kanssa ja jotka on vertaisarvioitu. Ministeriö päättää rahoitusta saavista hankkeista vertaisarviointiin perustuen kuultuaan 2 momentissa tarkoitettua arviointiryhmää. Lounais-Suomen aluehallintovirasto maksaa tutkimusrahoituksen hankkeiden toteuttajille kahdessa erässä vuosittain.

Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa valtakunnallisen asiantuntijoista koostuvan sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän. Arviointiryhmän tehtävänä on tehdä ministeriölle vuosittain ehdotus tutkimustoiminnan painoalueista ja tavoitteista seuraavalle vuodelle sekä seurata ja arvioida rahoitusta saaneiden hankkeiden toteutumista.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueista ja tavoitteista sekä 2 momentissa tarkoitettun arviointiryhmän asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tutkimusrahoituksen myöntämisestä ja maksamisesta sekä niihin liittyvistä menettelyistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 .

Helsingissä 6.2.2020

Pääministeri

Sanna Marin

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) uusi 60 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

60 c §

Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoitus

Sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää vuosittain hakemusten perusteella valtion rahoitusta yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimushankkeille, jotka sopivat yhteen sosiaalityön tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden kanssa ja jotka on vertaisarvioitu. Ministeriö päättää rahoitusta saavista hankkeista vertaisarviointiin perustuen kuultuaan 2 momentissa tarkoitettua arviointiryhmää. Lounais-Suomen aluehallintovirasto maksaa tutkimusrahoituksen hankkeiden toteuttajille kahdessa erässä vuosittain.

Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa valtakunnallisen asiantuntijoista koostuvan sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmän. Arviointiryhmän tehtävänä on tehdä ministeriölle vuosittain ehdotus tutkimustoiminnan painoalueista ja tavoitteista seuraavalle vuodelle sekä seurata ja arvioida rahoitusta saaneiden hankkeiden toteutumista.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueista ja tavoitteista sekä 2 momentissa tarkoitettun arviointiryhmän asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tutkimusrahoituksen

HE 5/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*myöntämisestä ja maksamisesta sekä niihin
liittyvistä menettelyistä.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
20 . _____*

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus

yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoituksesta

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen mukaan säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 60 c §:n nojalla:

1 §

Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen tavoitteet

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 60 c §:n nojalla rahoitettavan yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen tavoitteena vuonna 2020 on vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen suuntaavaa sosiaalityön tutkimusta ja tukea siten sosiaalityön tutkimusperusteisuutta.

2 §

Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueet

Sosiaalihuoltolain 60 c §:n nojalla rahoitetun yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueet vuonna 2020 ovat:

- 1) sosiaalityötä sosiaali- ja terveydenhuollon etuuskien ja palveluiden järjestelmässä koskeva tutkimus;
- 2) sosiaalityön työmenetelmien tutkimus;
- 3) sosiaalityön vaikuttavuuden tutkimus;
- 4) erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden elämäntilanteisiin ja palvelutarpeisiin kohdistuva tutkimus;
- 5) ennakoivan, ehkäisevän ja rakenteellisen sosiaalityön tutkimus sekä innovaatiot sosiaalityössä;
- 6) asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta sosiaalityössä koskeva tutkimus.

3 §

Valtakunnallinen sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmä

Sosiaalihuoltolain 60 c §:n 2 momentissa tarkoitettun sosiaalityön tutkimuksen arviointiryhmä asetetaan neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 60 c §:ssä säädetään, arviointiryhmän tehtävänä on:

- 1) arvioida yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen tavoitteiden saavuttamista ja tutkimuksen laatua, määrää ja tuloksellisuutta sekä tehdä arviointien pohjalta ehdotus sosiaali- ja terveysministeriölle yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen rahoituksen jakamisesta ja siinä käytettävistä perusteista;
- 2) seurata vuosittain yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen painoalueiden toteutumista;
- 3) tehdä yhteenveto arviointikauden tutkimustoiminnasta;
- 4) antaa lausuntoja ja seurata sosiaalityön tutkimuksen tarpeita ja tilaa sekä tehdä ehdotuksia tutkimuksen vaikuttavuuden kehittämiseksi.

HE 5/2020 vp

Arviointiryhmän puheenjohtajana toimii sosiaali- ja terveysministeriön edustaja. Lisäksi arviointiryhmässä on oltava edustus ainakin opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetussa laissa (1230/2001) tarkoitettusta osaamiskeskuksesta, sosiaalityön yliopistollisista yksiköistä, ammattikorkeakouluista ja Suomen Akatemiasta sekä riittävä ja tasapuolinen edustus sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä. Arviointiryhmässä on oltava riittävä tieteellinen asiantuntemus yliopistotasoisesta sosiaalityön tutkimuksen eri tutkimusalueista ja -menetelmistä.

4 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .